

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PEST'A

15/27

maiu

1866.

Ese in fie-care luna de trei ori adeca in 5. 15. si 25. dupa c. v. contienendu doue côle.

Pretulu pentru Austria

pe Apr.—Sept. 4 fl. —
pe Opt.—Jun. 6 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Jan.—Jun. unu galbenu.

Nr.

14.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a lui Leopoldu Nr. 18.

unde sunt a se adresã manuscriptele si banii de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile anonime nu se publica.

II

curso

anualu.

G. VEGEZZI RUSCALLA.

Unu nume cunoscutu dejã si romanilor, numele unui florumanu, consangenu alu nostru de origine strabuna, numele unui bravu fiu alu dulcui sorori, alu fericitei natiuni italiene. — Acestu barbatu mare, de si departe de Dacia, totu de una a fostu cu spiritulu si cu anim'a intre noi si pentru noi, si cu devotatiune a staruitu neincetatu a desceptã simpatiele si a intari relatiunile spiritali intre aceste doue fice nobile ale uneia si aceleasi mame strabune; zelulu celu desvoltã in privinti'a acesta, caracterulu seu celu independinte, activitatea lui pe carierea politica si literaria i asi-

G. Vegezzi Ruscalla.

gurã stim'a si simpatiele nu numai a compatriotilor sei, ci si a toturor iubitorilor de inaintarea civilisatiunei.

Cavalerulu Vegezzi Ruscalla se nascu in 4. decemvre 1799 in Turinu, locul de nascere a lui Gneiu Atticu Agricola, care a fostu comandantu preste ostirea lui Traianu candu aceta ocupã Dacia vechia. Tatalu seu a fostu te-saurariu si banchieru alu coronei pentru despartiemintele francesci de dincoce de Alpi; dupa caderea marelui Bunaparte sortea i fu nefavoritã si ajunse la o stare materiala mesera, din care cauza tinerulu G. Vegezzi inca in etate de 13 ani a fostu silitu sê-si intrerupa continuarea studiiloru si sê se

aplice la comerț, pentru a-si pot  sustiené viéti'a. In 1819 prim  oficiulu de contabilitate la ministeriulu afacerilor esterne, unde av  ocaziune a studi  limb'a spaniola, portugesa si anglesa; de ac  in 1821 trec  la divisiunea diplomatiei, la inceputu in calitate de aplicatu si mai tardiu de secretariu. Intreprinse a caletori prin Francia, Germania, Elvetia si Austria, — petrec  c tu-va timpu in Viena, Bavaria, Neapolu si Roma. Si aducandu-si a minte că in resaritul Europei inca se afla frati de ai lui, c  existe inca o natiune consang na, cu unu trecut comunu cu trecutul gloriosu alu natiunei sale, că mai vietuescu stranepotii Romanilor gloriosi, petrunsu de unu doru neastimperatu de a vedé pre acesti frati consangeni, se resolv  a intreprinde o caletoria prin Dacia vechia, — petrec  mai multu timpu in Transilvania, pre carea i place a o numi: Elvetia orientala — dupa clim'a si situatiunea sa.

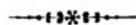
In 1836 f  denumitu capu de divisiune, si apoi de inspectoru generalu peste carcere. In ac sta calitate inca av  ocaziune de a-si dezvoltă frumosulu seu talentu, si a pune in activitate sentimintele sale umane; facandu mai multe reforme salutare. Sub ministeriulu lui Ratazzi si-dede demisiunea, ne voindu a servi sub unu ministru care f  caus'a prinderii „Eroului italianu“ la Aspromonte.

Increderea publica lu-alese de deputatu, care demnitate o porta de vre-o 10 ani, si ea atare totu de una a fostu intre membri opuse-tiunei. Elu a votatu contra tractatului comercialu cu Francia, contra conventiunei din 15 septembrie, si contra tuturor legilor si propunerilor guvernului cari dupa opiniunea sa nu corespundu deplinei libertati natiunale. — In 1856 candu se debatea conventiunea de Paris in cestiunea principatelor romane — Ruscalla, ca unulu care cunoscea si iubi  Moldo-Romania, si si-a propusu a atrage atentiunea tierelor sorori asupra ei, cu tóta energi'a se puse pe langa contele Cavour pentru ca acesta cu tóta influinti'a sa să lucre in favórea Romaniei.

Cu asemenea tar a intalnimu pre d. Ruscalla si pe carier'a literaria. Afara de traducerea mai multor opuri din limb'a spaniola a mai straplantatu in frumos'a si dulcea limba italiana mai multe din poesiele lui Alesandri, apoi a mai tradusu din limb'a polonesa, olandesa, germana si c te-va cantári serbesci.

Inscarinatu de guvernulu Romaniei a tiené cursu de istori'a si literatur'a romana la universitatea din Turinu, seceră atari aprobatiuni din partea ministeriului instructiunei publice, incátu

f  onoratu cu diplom'a de doctoru colegiatu de artele frumoșe. Lucrările sale literarje suntu nenumerate, pe langa aceste mai are si acelu meritu că la italieni densulu a tratatu etnologi'a mai ant iu, — a ilustratu etnologi'a lui Nigra, Aosta si Pinezolo, si in presinte serie gramatic'a romana in usulu italienilor. Si pe langa at te ocupatiuni adese l'amu vediutu si vedemu pre acestu neobositu veteranu lucrandu si apearandu prin diuariile italiene natiunalitatea si independenti'a Romaniei, carea in semnu de recunoscintia l'a onoratu cu dreptulu de cetateanu romanu.

O calarire in diori.

A noptii gigantica umbra usióra,
Purtata de ventu
Se 'ncovoie tainicu, se l gana, sbora
Din  ripi batendu.

Rosalb'a aurora cu bucle de auru
Sclipinde 'n rubinu
Reversa din ochii-i de lacrimi tesauru
Pe-a florilor sinu;

Respande suflarea narciselor albe,
Balsamu-i divinu,
Si Chloris din rose si-pune la salbe
Pe fruntea-i de crinu;

 r' riulu suspina de bland'a-i dorere
Poeticu murmuru,
Pe-oglinď'a-i de unde resfrange 'n tacere
Fantasticu purpuru;

Si paserea canta suspine-imitanda
Un cantecu de-amoru,
Ecou-i raspunde cu v cea-i vuinda
La plansu-i de doru.

Pe campu se vedu d ua fiintie usi re
Saltande pe-unu calu,
Pe care le 'ncinge de flutura 'n b re
Subt re voalu;

Ca Eolu ce sb ra prin valuri si t pa,
Fugariulu usioru
Nechiadia, s'arunca de spinteca 'n pripa
A negurei floru,

O dalba feci ra ad rme pe sinulu
De-unu june frumosu,

Ast-feliu cum dormita oftarea, suspinulu
In cantulu duiosu ;

Ér' tali'a-i nalta, gingasia, subtire
Se mladie 'n ventu,
Si negrele-i bucle ondóla 'n zefire,
Sclipescu fluturandu.

I-adórme pe sinu-i, se légana 'n bratie
In tandre visári;
Pe candu ca profume pe bland'a ei fatia
Plutescu sarutári.

Ér aeru 'n munte, in vale vibrédia
De tainici oftári;
Câ-ci junele ast-fel din peptu-i oftédia
In dalbe cantári:

„Ah! asculta mandrulitia,
Dragulitia,
Siópt'a-mi blanda de amoru,
Sê-ti cantu dulce, dulce tainicu,
Cantulu jalnicu,
Ce-ti cantam adesea ori.

De ai fi, draga, zefiru dulce,
Care duce
Cu-al seu murmur frundie, flori,
Asiu fi frundia, asiu fi flóre,
Asiu sburare
Pe alu teu sinu gemendu de doru ;

De ai fi nópte, — asiu fi lumina
Blanda, lina,
Te-asiu cuprinde c'un suspinu,
Si in nunta de iubire,
In unire
Nasce-amu diorii de rubinu ;

De-asiu fi, mandra, riusiorulu,
Care dorulu
Si-lu confie campului,
Ti-asiu spelá c' o sarutare,
Murmurare
Crinii albi ai sinului !“

Ca Eolu ce sbóra prin valuri si tâpa,
Fugariulu usioru
Nechiadia, s'arunca de spinteca 'n pripa
A negurei floru ;

Vergin'a lu-stringe pe-amantu-i mai tare
La sinu-i de crinu,
Si fati'a-si ascunde Pa lui sarutare
In peru ebeninu.

Ér' eco si-ride de blandele plangeri,
De junii amanti,
Si riulu repeta ca cantulu de angeri
In repede dantiu :

„De asiu fi, mandra, riusiorulu,
Care dorulu
Si-lu confie campului,
Ti-asiu spelá c'o sarutare,
Murmurare
Crinii albi ai sinului !“

Mihaiu Eminescu.

ORFANII.

(Novela istorica, din timpii abia trecuti.)

(Urmare.)

Tieranii tîntira deodata pistolele spre Ilie, inse Angelina in acelu momentu se aruncá in genunchi in antea loru, rogandu-se :

— Pentru Ddieu! Bade Toma, bade Ione!
sê nu descarcati asupr'a lui; elu e romanu de limb'a si legea nostra. Elu m'a scapatu de doue ori de morte.

Intre aceste Ilie aflá cu scopu a-si aruncá arm'a, ca sê nu insufe atacatoriloru vre o frica, ori sê li deie ansa spre ofensiva.

Tom'a si Ionu cunoscura numai de câtu pre Angelina, dar' se vedea, câ nu-si potu splicá scen'a de locu. Totusi la cuvintele Angelinei, si mai vertosu vediendu, câ ostasiulu si-arunca arm'a de voia buna, se molcomira si-si ascusera pistolele.

— Rogu-ve pe Ddieu! — grai acumu Angelina cu unu tonu desperatu — nu sciti ce-va despre maic'a mea? Nu o-ati vediutu?

— Ea e in Floresci la mine, — respunse tieranulu celu mai betranu, pre care lu numise Angelin'a bade Toma; — numai câtu sosisemu cu ea a casa, si me si rentornai cu Ionu a te cautá pre tine, temendu-ne, câ nu vei sci veni.

La aceste vorbe pe fetiele Angelinei si a lui Ilie deodata aparura radiele bucuriei si a indestulirei.

— Dar' ostasiulu acestu ungurescu cumu a datu de tine? — continuá badea Toma cu o curiositate suspicioasa.

— Ómeni buni, grai acumu Ilie, carele pana aci remasese tacutu, — la vedere pote câ eu sum inamiculu vostru, in fapta inse nu e asia. Déca betran'a s'a uitatu ori nu a potutu a vi spune nemica despre mine, apoi sê vi spuna Angelina, pre mine pote câ nu m'ati crede.

— Sê-ti placa numai, jupane catana, a te preamblá inaintea noastra, câ vomu ispravì noi tote, observà Ionu in tonulu neincrederii.

Cu aceste esira cu totii din padure si-si indreptara pasii spre Floresci, a carui turnu se vedea in departare.

Pe cale enarà Angelina tote fazele peste cari a trecut, spunendu si despre Ilie tote ce sciea; inse ómenii nostri cauti, temendu-se de ce-va amagire din partea ostasiului, pana la constatare mai segura si prîn betran'a, aflara cu cale a-lu escortá la cas'a satului in Floresci.

La despartire ochii amendurora, si ai Angelinei si ai lui Ilie, se implura de lacrime; asiá de dorerosa fu acesta despartire, ca si cum aru fi fostu totu la olalta . . .

Angelina afla pre maic'a sa jacandu in patu. —

— Bine câ venisi, Angelina, grai betran'a intre gemete, câ-ci pe mane cu greu m'ai fi aflatu viua! — Unchiulu teu Toma chiaru venia la noi in G. si astufeliu me gasi in padure, candu tu, nu sciu unde te dusesesi. Eu plecai, cu elu, cugetandu câ vei veni si tu dupa noi

Castelulu lui Martinuzzi in Vintiulu de josu. (Vedi pag. 164.)

Angelin'a merse cu unchiulu seu Toma la maic'a sa.

— Rogu-te, buna Angelina, grai Ilie la despartire, sê-mi fii acum si tu mie aperatoria, precumu ti-amu fostu si eu tie.

Ea rosì la fatia si si-tintì ochii la pamentu, apoi aruncandu o cautare de compatimire a supra lui Ilie, care lu petrunse pana la ánima, grai linu:

— Da, da, de nu-mi voru da crediementu mie, voru crede ce li-va spune maic'a mea.

— Remasu bunu!

— Remasu bunu!

— dar' indesiertu strigáramu dupa tine, câ-ci ajungandu la marginea padurei ne-amu aflatu fara tine. Ti-poti intipui, câ ingrigirea si superrarea mea fu nemarginita. Abiá m'am potutu trage pana aici! — Unchiulu teu se si rentornà cu Ionu a te cercá, eu remasei obosita si morbosa jacandu, precumu me vedi, — — neci nu credu sê am mai multu de 2. séu 3 dile Totusi voiu mori fara grige, câ-ci tu remani in locu bunu la unchiulu teu.

Biet'a Angelina versà paraie de lacrime. De o parte starea maicei sale i casiunà dorere nespusa, de alta parte erá ingrigiata si de sor-

tea lui Ilie, de carele sentiea, câ si peste voia-si se interesédia forte, si inca nu numai din recunoscintia . . .

Trebuia sê aiba cineva ânima de petra, ca sê nu compatimesca pre biet'a feta in acêsta stare. —

— Bunu e Ddiu, si me voiu rogà lui, sê nu me lasa a remané orfana, — reflectà, dupa o pausa Angelina intre suspine. — Am sê-ti spunu, iubita maica, continuà mai liniscita, câ ostasiulu, Ilie, a rentornatu éراسي in padure si pre mine m'a scapatu si a dou'a ora din gur'a mortiei, de o lupoa ce erà sê me spintece. Elu mi-spuse, câ satulu nostru totu a arsu, afara de singura casuti'a nostra. Acêsta urma si-au lasatu crudii magiari.

— Dar'acum unde e elu ? intrebà betran'a, interesata si ea de sortea binefacatoriului seu si alu ficei sale.

— Unchiulu Toma si Ionu, precum credu, nu s'au incrediutu in elu, câ lu-dusere sê-lu inchida la cas'a satului. Rogu-te inse, buna maica, spune-li, sê-i mediulocesca eliberarea. Dora ti-voru crede DTale, câ mie nu mi-au crediutu.

— Nu e mirare, fic'a mea ! Acumu nu se pote omulu increde usioru in unu strainu necunoscutu, mai alesu vediendu-lu câ e ostasiu magiaru. No dar' spune-li-voiu eu, si apoi tote voru fi bine. —

Intre aceste inserase bine, deci tote dispu-setiunile remasere pe diu'a urmatoria.

Biet'a Angelina, ingrigita si superata, nu potù dormi mai tota noptea.

(Va urmá.)

Georgiu Marchisiu.

Poetului Georgiu Teutu.

(La poesi'a „Adoru“ din nr. 6.)

Adóra poete a ta Romanía
Cu dulce simtîre, cu sufletu voiosu,
Ce-ti pasa câ 'n lume tu n'ai bogatía
Candu pasii tei calca p'unu drumu gloriosu !

Tiranulu ce siede pe tronu cu mandría
Domnindu prin vointia unu popolu fricosu,
Comorile strinse cu doru, lâcomía,
In schimbu pe-a ta lira le-ar-dá bucurosu.

Adóra — a ta sôrte cu multa placere,
Si lasa dorinti'a de bani, de avere
La ómeni de rindu ;

Ér daca vr'odata voesci mangaiere
La grigi, la necasuri, nevoi si durere,
La lir'a poete, si-o afla cantandu ! —

V. Georgiannu.

Resaritenii si apusenii.

(Antilese.)

I.

In teneretiele mele, pre candu ni se propunea istori'a generala dupa Bolla, pre candu ascultam prelegeri din ermeneutica si exegetica, ca si cum asiu ascultá ori-ce alte istorii misteriose, adica ne'ntielese, prea adesea se desteptá in mine dorinti'a de a caletori in resaritu si de a-lu cunósce mai de aproape eu, care pana atunci nu esísem din tieruti'a nóstra nici macar câte de 2—3 óre catra apusu. Intr' aceea destinulu meu ingrigi pentru ca dorinti'a sê mi-se implinésca in o parte mare prin aceea, câ elu de ani treidieci me aruncà pe fruntari'a dintre resaritu si apusu, séu déca mai voiti, in anticamer'a dintre aceste doue parti ale lumii, unde afiti in totu tempulu si in totu loculu amesteculu celu mai curiosu, si adesea interesantu, de omeni, limbi, datine resaritene si apusene, unde inse tocma pentru aceea si simti mare trebuintia de a-ti castigá cunoscintia de omeni, câtu se póte mai intinsa, din cauza, câ un'a este portarea si tractarea cu omenii nascuti si crescuti in apusu, adica in Europ'a luata fara Rusi'a, si cu totulu alt'a in resaritu, sub care aici intielegemu asta-data numai imperiulu turcescu intregu, éra mai anumitu Asi'a pana la Eufratu. Inse cum sê-ti castigi cunoscintie positive, idei chiare intr'unu amestecu asié infricosiatu de soiuri (raçe,) limbi, relegi, temperamentu si datine ? Necesitas docuit omnes artes. Necasulu, nevoile, adesea si interesulu te aducu ca sê dai cu capulu si de pragulu de susu si de diosu ; asié tî-se immultiesce si cunoscinti'a de ómeni. Cea mai mare greutate inse intimpini intru a-ti ficsá oresi-care macsimu, dupa care sê ai a tractá cu resaritenulu dupa naturelulu seu, si éra-si cu apusenulu dupa alu séu, pentru-câ pe aici regulele de es. ale lui W. Knigge necum sê fia de ajunsu, dara anca observarea loru ti-ar' causá une-ori si neplaceri. séu in casulu mai bunu te-ar' face de risu. Ómenii sunt pretutindenii totu ómeni ; asié este, inse naturelulu, temperamentulu, chiaru casuli'a creeriloru,*) educatiunea relegiosa, nationala

*) Suntu trei ani, de candu unu patriciu sasu, care fusese odata si redactoru in Sabiiu, mi-dícea : Eu nu me miru, câ sasii si romanii se intieleg asié anevoia ; pentru câ si form'a capetienei (craniu) si a celuleloru de creri le este fórte diferitóre, precum se póte vedé cu ocasiunea mai multoru obductiuni anatomice.

si politica, milioanele de prejudeție, simpatiiile si antipatiile lor?

Cautandu bine între noi, si impregiuru de noi, chiaru în tierile, intru care romanii locuescu amestecati cu alte popore, vonu descoperi fara mare greutate, că aici anca se afla pintre datine si prejudeție apusene multe altele curatu resaritenene, care anca trebuiescu cunoscute, si cum amu dîce, puse în ordine; éra candu observâmu acestea, nu cugetâmu nici de cum numai la armeni, evrei, tiegani, ci si la *alii*. Pre candu meditamu — nu mai sciû a cîtea-ora — asupra acestui obiectu, pregatindu-me a trage óresi care paralele, séu déca mai voiti, a consemná antitesele dintre resariteni si apuseni, mi-cade în mana o carte, carea mi-inlesnesce problem'a pre câtu abié asiû fi asteptatu. Deci mi-iau voia a scóte aici*) acelea trasuri caracteristice producátore de cunoscut'a diferentia apriga dintre resariteni si apuseni parte barbatesca si femeiesca, pentru care potiu stá si eu cu propri'a mea esperiintia, ilustrate ici-colea cu esemple practice, petrecute inaintea ochiloru mei. —

Talmudulu, Alcoranulu, Despotismulu aliati între sine facura ca civilisatiunea în resaritu de 1500 ani sé ste pe locu. Inse si mai nainte not'a caracteristica principala a resaritului a fostu starea pe locu, care în ce apucase. O multîme de datine, pe care le citesci în testamentul vechiu tocma din tempulu lui Moise profetulu, le affi pana în ór'a de fatia la arabi si la alte popora din Siri'a.

Resaritenii au gemutu si suspinatu sub jugulu despotismulu, éra déca ei, mai alesu de ani 300 incóce, au primitu totu-si ce-va imprumutu de la europeni, apoi acea n'a fostu nici decum vre-o cultura morala, nici libertate, ci éra-si numai totu despotismulu sub alte forme, cum si cîte-va bóle europene, pe care le luara ei în schimbu pentru cium'a si coler'a, cu care ne insestrásera ei pre noi.

Resaritenii suntu adeveratii antipodi ai apuseniloru. Ei suntu fôrte seriosi, încátu vedindu pe multi europeni că ridu si se aréta veseli, i tienu de comedianti; si cu tote acestea resaritenii suntu sclavii totu-odata ai placeriloru trupesci, pre candu Europ'a se bucura de atâti barbati si seriosi în idei, si în faptele lor. Vestmintele largi si lungi, barba seriósá si capulu *rasu*, fatia despotica, nervii si statur'a marétia, mai gigantica, anca distingû pe resaritenu de

europenulu*) cu vestminte scurte si strimte, cu barb'a rasa si cu perulu numai tunsu, cu fati'a subridietore si cu statur'a meruntica. Noi portâmu pelarii, resaritenii turbane si fesuri; ei si-incingu vestmintele cu brêne, franghii, gaetone (sinore), cordele séu pantlice, noi le imprenâmu cu nasturi (bumbi); ei ambla cu gütulu golu, noi portâmu cravate séu legaturi de gütu, ei porta pantofi, noi oiobóte (stible, stiblete, cisme, caltiuni); coperementulu nostru de capu si caltiemintea este mai totu-de-una négra, a loru alba, verde séu galbina; noi salutâmu din capu, din spate si din picioare, adica din totu trupulu, scotiendu totu-odata si pelari'a séu caciul'a, ei numai din mana, fara ca sé-si atinga coperementulu capului; noi caletorimu în trasuri (caru, carutia, careta, calesca, freton si cîte alte secaturi de telegi), éra de vreo 35 ani incóce si cu cara de aburu, ei ambla calare casî europenii în evulu midilociu, casî ungurenii si ardelenii pe unde le mai lipsescu drumuri asternute pintre noróiele cele mari, éra femeile lor în lectice, séu în cara trase de boi, pentru ca sé duca incetisioru si cum amu dîce pe tactu; resaritenii si-curatia trupulu de totu ce este peru, afara numai de o chica în céfa si de barba; apusenii facu tocma din contra; noi spre semnu de salutare, curtenire, supunere, *descoperimu* capulu, în resaritu numai nebunii ambla cu capulu golu, precum si la unele popóra cîte 6 septemani spre semnu de doliu pentru vre-unu mortu; resaritenii siedu fôrte bucurosu, si déca s'ar poté, ei aru siedé tota viéti'a lor, se întielege că mai totu josu, pe cîte unu covoru séu rogojina, séu si pe sofa ori divanu, cu picioarele încrucite, precum au inceputu si unele dame de ale nóstre, de aceea ei suntu pedestrii rei; noi din contra stâmu, siedem, séu ne primblâmu, încátu pe mine o cocóna resariténa vedindu că me primblu cîte o óra întréga în chilia séu în gradina, me dechiará de clatitu din scaunulu mintiei.

Apusenii, mai alesu barbati, iubescu colorii inchise si simple; nu asié resaritenii, ci la ei tote colorile, anca si a vestminteloru besericesci trebue sé fia vii strigatore. Resaritenii tienu colorea négra si venata-inchisa de nefericita si periculósá. La orientali vei vedé adesea cióreci de colóre rosia scarlatina, pantofi galbini, scurteica albastra ca cerulu (cerulia), giubea lunga, verde, bunda séu blana négra ori negria, turbanu albu, apoi preste totu auru; argintu si

*) Turcii dîcu la toti europenii *frenkis* de la fran-ci, cu cari avusera a face mai multu de candu se afla si ei în Europ'a.

*) Adica dupa K. J. Weber.

margaritare. Totu acésta vioiciune de colori domnesce si in limbagiulu si in stilulu loru, candu din contra limbagiulu si stilulu apusenului sémana adesea cu roculetiulu si cu fraculetiulu francescu, angustu, strimtu, seracutiu ca vai de elu, intocma casí spentielutiele si nadragutii un-guresci si camesile scurte.

In tierile apusene lucrulu din casa lu-facu mai totu femeile, din contra in resaritu mai totu barbati cununati, séu sclavi si eunuchi, éra femeile loru, mai alesu in clasele mai bogate, siedu lungite séu incrucite pe sofa séu otomana, mananca, se ingrasia, se sulemenescu *) in fatia, pe sprincene, dinti si unghii, dormu, viseza, sus-pina, se cérta. Bisericele nostre in apusu sunt mai pline de femei ca de barbati, din contra Al-coranulu nu le suferé in biserică, ba profetulu Mahomed le-a datu afara si din raiu, dechia-randu, că ele nici nu sunt ómenii; asié le trebuie, déca nevest'a lui Mahomed pré érá guratica si se certá cu elu si cu tota lumea. De altmintrea in resaritu nici femeiloru mai tenere crestine nu le pré este ertatu a merge nici la biserică fara barbati loru, éra feteloru feciore le este oprita mergerea la biserică. Noi europenii vorbimu bu-curosu cu femei si despre femei; nu este asié in resaritu, ci acolo treci de unu mare badaranu si mojmicu, déca vorbesci in societatea barbatiloru séu de femei'a séu de fiic'a ta, éra déca te va pune peccatulu, ca sê 'ntrebi pe resariténu de sa-netatea nevestei séu a nevesteloru lui, apoi tiene-te; . . . ér' de cumva ar fi elu insu-si silitu prin vre-o impregiurare, ce nu s'ar poté incungiurá, a vorbí despre femeea sa, atunci ti-va cere mai antaiu ertare, casí despre unu lucru necuviosu. Europenii se incerca a scapá, precátu numai se póte, de catusiele etichetei, fára inse a cadé in opusu, adica in maniere mojicesci, necioplite; din contra resaritenii au mai multe regule de portare, vechi-stravechi, pe care cine-va tre-bue sê le invetie inadinsu, si sê le tiena strinsu, déca nu voiesce a trece de unu natarau lipsitu de ori-ce educatiune buna. Noi sarutámu ma-nile femeiloru; resaritenii tienu acesta datina de cea mai mare slabitiune si necuviintia ridicula, precum si este in adevéru, la ei *femeile* saruta manile barbatului, ér' candu acest'a intra in ha-remu séu ginekeon, ele se scola, punu capulu in pamentu, si asié se apropia ca sê-i sarute man'a. Resaritenii au carti pré putiene, europenii pré multe; ei inse nici cá voiescu sê le aiba in veci.

*) Rumenescu séu si se albescu; inse mai tóte dereseturele acele ale loru sunt veninóse, stricatóre de peliti'a fetiei si de gura.

Unu resariténu vediendu că si eu sum scurtu de vedere casí fiulu seu mie contimpuranu, mi-dicea odata: „Asié ve trebuie voue carturariloru, sê orbiti, déca cititi atátea secaturi, si nu vedeti de alte trebi ca toti ómenii. Asié a facutu si ne-bunulu acest'a de Naie alu meu, éra acuma pune ochelari casí mine la vresta de 65 ani.“ — Am vediutu femei mai plangundu de mil'a unoru scolari că sunt siliti a invetiá din câte 3 si 4 carti. — Europenii candu vorbescu cu cei mari, cauta in fati'a loru, apoi se departa incetu, re-saritenii cadu in genunchi si cu fati'a la pa-mentu; er' candu li se dá voia a se departá, o tulescu la fuga casí candu ar' stá se traga cine-va cu pusc'a in ei. Se intielege de sine-si, că acést'a este un'a din urmárele despotismului, si eu am vediutu destui resaritenii crestini, carii chiamati fiindu la vre-unu deregatoriu nu turcu, ci europénu, in câte o cauza curatu civila, mai antaiu trimitea la preoti ca sê-i citesca unu para-clisu, apoi cutesá a se apropiá de locuinti'a cutarui domnu, inse si atunci cu anim'a sbocotindu si cu fati'a casí a lui Lazaru celu inviatu din morti.

Resaritenii sunt fórté moderati in mancári si beuturi, ei mananca carne putiena, inse cu atátu mai multu orezu, untu de lemnu, untu, pescaria, icre, legume si póme de totu felulu. Clim'a loru cere asié. Lucsulu apuseniloru se aréta tocma in mancare si beutura, in locuintia mare, larga, si in lucruri de a le artei. Lucsulu resariteniloru stá in multímea femeiloru, fia acele ori cátu de prosticele, numai sê fia frumo-siele, grascióre, dordolii, éra cele mai filegrame le sunt nesuferite; apoi in cai frumosi, in arme, blanaria fina, rara si scumpa.

In Europ'a apuséna sunt *omenii*, carii ingri-gescu politienesce pentru curatieni'a publica si privata; in resaritu preste totu politianii cei mai buni de curatienia nici decum nu sunt omenii, ci sunt hoitele *) numeróse de cani, mi-tie (pisice), corbii si vulturii, care cúratia stra-tele si tóta impregiurimea orasieloru mari si mici de mortatiuni, cadavre (hoituri), precum si de alte câte-va obiecte puturóse, lasandu ca pe cele-lalte se le consu ma aerulu atmosfericu si sórele, sciti Dv., casí in unele orasie ungurene, ardelene, si cu atátu mai vertosu galitiane si moldavo romane, er' in acestea per excellentiam cotinetiele locuite de evrei. In Europ'a locuitorii

*) Se díce si *potaiie*, plur. *potai*, adica cete nume-rose de cani séu si de siacalu, adica cani, séu mai bine vulpi de acelea domestice. despre care se vorbesce si in S. Scriptura. Turcii pedepsescu aspru pre ómenii, carii maltrata pe cani, adica pe politianii loru.

se impartu in mai multe clase de ómeni: soldatesc'a, clerulu, boierimea mare si mica, burgarimea, satenimea, care se bucura unele de drepturi mai multe, altele de mai putiene. In resaritu toti sunt egali in ochii despotismului. Unu cersitoru póte sê ajunga mare veziru, si o fetitia seraca séu sclava nevest'a cutârui pasia.

Georgiu Baritiu.

Suveniri si impresiuni de caletoria.

XXXI.

In demaneti'a urmatóre eram la Vintiulu inferiore, langa Muresiu, din diosu de Alba-Julia, in distantia de 1½ mila. — Fia-care si va aduce a minte din istori'a patriei, câ aici se afla castelulu nefericitului cardinalu Martinuzzi, câ aici fu elu omoritu misielesce.

Tráseramu la unu otelu, deca lu-potemu numí asiá, si d'aici in scurtu o luáramu câtra castelu, care se afla la partea din diosu a orasiului, aproape de malulu Muresiului. —

Castelulu, déca totu lu mai potemu numí asiá, se afla incungiuratu de sâlci si arini, astu-feliu, câtu numai din apropiare lu poti observá in câtu-va.

Pe o porta innalta de pietra, care se vede a fi fostu port'a principala, intráramu in laintru. Curtea dá aspectulu celu mai desolatu, noroiu, balti inverdíte, câte o gramada de lemne ici si colea, de diumetate arse.

Partea de câtra resaritu si media-di a castelului nu mai existe de locu, numai murii circulari mai stáu in susu, dar' nici acestia peste totu loculu. — Edificii mai existu numai in partea de apusu si de m. n. Dar' si partea de apusu a dearsu in anii trecuti, si numai partea de m. n. mai este locuibila.

Intráramu mai antâiu aci, unde afláramu pe unu unguru cu familia, care ingrigea totu-odata si bunulu ce se tiene de castelu. Acest'a ne conduse prin tote ruinele castelului, fara ca noi sê fimu potutu aflá ce-va memorabilu, afara de nisce mari cadre, ce representau scene biblice, si se vedeau a fi decoratu capel'a acestui castelu.

Castelulu a avutu forma patrata. In cornulu de apusu, d' asupra pe murulu circulariu, stá o chilia izolata si painginita.

— Eta, dice ungurulu, in acesta chilia a fostu omoritu Martinuzzi.

Sê vedemu, pe scurtu, cum s'a succesu acestu faptu fiorosu, din care potu luá invetia-

tura de viétia toti aceia, cari prin valorea loru se redica la putere d'a manevrá destinulu unei tieri. Viéti'a loru este *scumpa* la cei mari!?

In tómn'a a. 1551, Castaldo cu spaniolii si germanii, er' Martinuzzi cu ungurii incungiurara Lipova, care se aflá in man'a turciloru, ca s'o iee de la ei. O combatu aspru si neintreptu, astu-feliu, câtu turcii desperéza d'a se sustiené. — In 18 Novembre proponu combatiloru conditiuni de capitulatiune. Acésta propunere le vení curiósá; pentru câ si crestini si turcii, la ori-ce casu, se bateau pana la celu din urma. Martinuzzi voiá sê accepte capitulatiunea, Castaldo inse se opunea cu mare vehementia. Ei se consultá ambii mai multe díle laolalta, fara inse a fi potutu cede unulu altuia. In urma turcii, asediati cu pasi'a loru Vlameses cascigá de la Martinuzzi esíre libera. — Totu in tempulu asediului capetá Martinuzzi diploma de cardinalu de la pap'a Juliú III. —

Castaldo s'a catranitu de morte asupra cardinalului, o parte din spaniolii sei o lasa in Lipova, o parte o ia cu elu. Se suie in o trasura cu Martinuzzi si vine la Vintiu.

Pe drumulu catra Vintiu, Crupai, caraghiosulu cardinalului, s'apropia de domnulu seu si i dice in presinti'a lui Castaldo, câ sê aiba grige, sê nu se incredia spanioliloru.

Martinuzzi ride, si se escusa lui Castaldo de nebuni'a caraghiosului. — Elu avea sê fia profetu sermanulu caraghiosu!

Ajungundu la Vintiu, Castaldo dispune totu planulu pentru a omorí pe Martinuzzi. Elu alesa de esecutorii planului seu infernalu pe colonelulu Palavicini si pe oficierulu Andreiu Lopez. Acestia dispunu pe Petru Avilez si 24 ostasi, toti armati, la port'a castelului de catra Sasu-Sebesiu, si insociti de patru spanioli resoluti petrundu pe la mediulu noptiei in apartamentulu cardinalului. Pe langa acestia se mai alatura si Marcu Antoniu Ferrari, secretariulu lui Castaldo. Ajungundu omoritorii pana la usi'a despartimentului, unde erá cardinalulu, Marcu Antoniu bate usioru in usia, dicundu, câ aduce scrisori urgente de la Castaldo, ce suntu a se espedá numai decâtu la Ferdinandu, dar' nu se potu pana nu voru fi subscribe si de cardinalulu.

Cardinalulu deschide usi'a si vre sê subscribe, dar' Ferrari i implanta pumnarulu in gútu si in pieptu. Martinuzzi prinde si isbesce de pamentu pe omoritorii; elu striga, si de locu se rapede Palavicini si taia capulu cardinalului cu sabi'a. Unu altu spaniolu apoi stinse cu pumnarulu seu si celu din urma semnulu de viétia.

Nime n'a saritu in ajutoriulu nefericitului cardinalu, decâtu unu june Franciscu Watt, care erá totu pe langa elu, dar' si acest'a a capetatu vr'o siepte plagi.

Acestu actu infernalu s'a intemplatu in noptea de i7 spre 18 decembre 1551.

Cadavrulu lui Martinuzzi a jacutu mai doue luni neimmormentatu, despoiatu si sangeratu, acolo, unde l'au omoritu. In urma s'a immormentatu in capel'a laterala de la beserec'a cea mare a lui S. Michailu din Alba-Iulia. Elu jace alaturea cu Isabela.

Castelulu fu depredatu de ostasii lui Castaldo, si elu insu-si nu se rusinà a impartì cu ostasii averea ce-a aflatu-o aci in suma de cindicieci mii galbini.

Asià se intempla in mare, asià se intempla in micu; unii se innaltia pe ruinele si chiaru pe cadavrele altora. — Dar' este unu judecatoriu!

Arone Densusianu.

Orbu si vediendu.

Novela de Eduardu Bulver.

(Urmare.)

Tota famili'a se aflà in salonulu celu micu si deschidându-se us'a aparù Saint Amand cam nesiguru standu pe pragulu ei.

O privire repede i fu de ajunsu: faci'a lui incepù a straluci si cu strigatulu de bucuria: „Lucilla, Lucilla, DTa esci, eu te cunoscù pré bine!“ se aruncà intr'o clipela la picidorele — Juliei.

Julia rosîndu, ametîta si triumfatóre si-tientì ochii cei fulgeratori spre elu, prefacandu-se, câ nu se 'nsiela.

„Te insieli! — esci in ratecire!!“ sbierà domn'a Weber — „acést'a-e Juli'a verisiór'a nóstra, — éra Lucilla uita-te unde-e!“

Saint Amand se sculà si privi spre Lucilla.

Intr' acestu momentu deveni mai palidu de câtu mortea, câ-ci pre faci'a lui se vedea mai multu de câtu surprindere si desamagire, — se vedea mai ca unu fantomu inspaimentatoriu, — vediendu elu câ câtu de departe jaceau de realitate visurile ce le nutriá in prinsóra sa.

Fiîndu elu inea pré nou in maestri'a de observare, nu potù sê vedea impresiunea cea dorerosá ce a facutu cu privirea lui asupra Lucillei; dupa ce se desceptase din prim'a uimire, simtì cu totu dreptulu, câ elu prin portarea sa nici de cumu nu putea sê esprime multumita aceleia, careia e detoriu cascigarea vede-rei ochilor.

Elu se siliá a-si indreptá eróra facuta, care nici o data nu se putea sterge din memori'a Lucillei.

Din momentulu acela erá ruinata fericirea Lucillei, farmeculu sborà, iubitul mai disparuse si nici o radia d'entusiasm nu mai luciá in unghiulu celu obscuru alu pamentului, pe care traia Lucilla.

In gradin'a casei erá unu parcu incungiuratu cu vitie de vie, in care si-petrecù Saint Amand cu Lucilla mai multe óre fericite, ce erau acuma pentru totu de una perdute.

Intr-o di candu siedea Lucilla perduta 'n cuge-târi lugubre in chili'a sa, suná melod'i'a unui versu pre cunoscutu, care esiá din fundulu parcului santîtu prin suvenirea si lacrimile ei.

Dupa ce a potutu distinge mai chiaru versulu, care i aducea aminte de tempulu celu ferice, incepù a plange. — „Elu póte sê fie singuru in momentulu acesta“ cugetá ea „si elu scie pré bine câ io pretiuiescu acestu versu mai multu de câtu tóte altele.“

Cu pasi usiorei ca o dîna porni din casa catra parcu. Cu câtu mergea mai aproape, cu atâta putea distinge mai bine versulu — pana in cele din urma audî doue tonuri: a Juliei si alui Saint Amand, carii erau confundati intr'unu duettu de alui Corelli. Unu presimtiementu tragicu se 'npoternici asupra ei si fu silita a remané nemiscata in locu.

„Asié dara insóra-te si ie pe Lucilla, — pe mine apoi me vei uitá“, dîse Julia, „peste putiene dîle vei fi alu alteia. Erta-mi câ ti-am turburatu fericirea, eu sunu destulu de pedepsita . . . anin'a mea trebuie sê se franga, pentru-câ te-am iubitù pré multu;“ si lacrimile i innecara versulu.

„Ah! nu-mi vorbí DTa asié“ respunse Saint Amand, io, io singuru sumu culpabilu, io sumu celu perfidu si nemultiamitoru catra un'a ca si catra alt'a.“ Din momentulu, in care mi-am potutu deschide ochii, am beutu cu sete o viétia nóua si cerulu nu mi-se parea asié stralucitu ca frumseti'a DTale . . . cu tóte acestea lasa-me sê uitu acea óra . . . Ce n'am eu d' a multiamí Lucillei? ! . . . Io voi fi fórte nefericitu, si acésta o-am meritatu. Nu me va persecutá cugetulu, câ prin acestu amoru fatalu i-am inveninatu tóta viétia ei? Inse totu ce-i potui dá — man'a mea, averea si credinti'a mea — tote sê fie ale ei. — Da, — Iulia, da . . . pentru ce acésta privire? potui io sê facu altu-cumu? potui io sê cugetu la altu ce-va? Ori catu de mare sê fie sacrificiulu, nu sumu io indetoratu a-lu oferí? Ah, ce n'am io d'a-i multiamí, insu-si privirea frumsetiei DTale fara de ea nu mi-ar fi fostu iertatu.“

Lucilla nu putea sê asculte mai multu. Cu pasi totu asié de usiori, precumu a venitu sê audia fatalele cuvinte, se 'ntórse éra catra chili'a sa cea singuratica.

Totu in sér'a aceea fiîndu Saint Amand singuru in chili'a sa, audî elu loviture incete la usia si pe dîs'a lui de „intra!“ aparù Lucilla in chilia.

Plinu de confuziune se scolà si voi sê apuce man'a Lucillei; ea inse retragandu-se de acêsta delicatetia, luà unu fotoliu, si siedindu in elu cu ochi plecati la pamentu, incepù urmatórea vorbire: „Iubite Eugenie, séu mai bine Domnule Saint Amand! io am ce-va pre anima, ce am aflatu de bine a-ti impartesî in momentulu presinte, si sê-mi ierti mie, daca n'oiu fi in stare a me poté esprime destulu de elocuinte si determinatu, câ-ci nici decumu nu e usioru, simtiemintele sê dé cuvinte, cari jacu in afundîmea animei.“

Saint Amand, care incepù a rosî si a presimtî o parte a adeverului, voi s'o n'trerupa; ea inse facù unu gestu nepacnicu si urmà mai incolo:

„DTa scii destulu de bine, câ in tempulu acela pe candu inca me iubeai, ti-am fostu spusu, câ 'n momentulu in care me vei vedé, vei si 'nctetá d'a me mai iubî. Eugenie! io nu facu nece o alusiune, câ-ci io eram pré convinsa, câ 'nclinatiunea DTale pentru mine devinêa dela defeptele DTale trupesci; pe langa tote aceste io n'am avutu nici unu cugetu, nici o dorintia, cari sê nu le fiu oferitu pentru fericirea DTale; — si singuru Domnedieu scie, câ de ar fi fostu de lipsa ca sê-ti poti recapatá vederea ochilor, caletoriamu nu numai la Cologne séu Roma, fara eram gata a merge pe diosu si pana la marginea lunei; — da, — chiaru si atunci faceam cu placere, candu asiu fi fostu convinsa, câ la re'n'tórcerea mea voiu fi tractata cu reciêla, si pentru tóte ostenelele mele voiu primí aceea ce am primitu acumu in fapta.“ — Ací Lucilla versà torenti fierbinti de lacrimi, ce nu-i mai potea ascunde. Saint Amand lovitu pana in anima, si-ascunse faci'a cu manile sale, fara de a avé curagiu a o n'trerupe.

„Ce am dîsu mai nainte, s'a intemplata“ continuà Lucilla mai incolo. „Remani dar sanetosu pentru totu de un'a pré iubite Eugenie, — io te lasu de óra-ce nu mai ai lipsa de mine. Lucilla nu ti-e mai multu necesaria, câ-ci de presinte o pote supliní ori si cine. Adio! adio, pentru totu deuna!“

Lucilla se scolà si voi sê ésa din casa, Saint Amand inse o prinse de mana si se probà prin sujete pasiunate catra sine si prin motive si elocuintia a o abate de la propusulu seu. Dar' si 'n momentulu acesta ea nu se supuse, câ-ci erà convinsa: câ rugatiunele unui nestatornicu suntu nesce lucruri momentane, si poterea ei numai in arogantia se mai aflá, pentru aceea ea catra sine si-erá detóre alu parasí numai decátu. In vanu i cuprindea genunchii, in vanu i jurá credintia si-i aducea a minte fericirea cea stricata a parintilor ei; tóte in vanu, ea remase ne 'nduplicata, si eliberandu-se din bratiile lui, lu-lasà intr'o singuretate cu multu mai spaimentatóre, decátu in care se aflá pana ce erà orbu.

Intr'aceea séra incredintia Lucilla totu ce se

petrecuse mamei sale, si parasindu Mechelnulu, s'a dusu la matusi'a sa, pe care de multu n'a fostu vedutu-o.

Pe parentii Lucillei nu-i lasà mandri'a lor ca sê faca imputári lui Saint Amand; totusi elu nu potea suportá privirile loru cele reci; pentru aceea a si caletoritu din casa pe mai multu tempu si nici pe Julia nu voi sê o vedea, care totu-si prin frumseti'a si maiestri'a-i seducatóre sciù indata a-si cascigá supremati'a peste elu.

Ei fura cununati in Courtrai, de unde apoi, spre cea mai mare bucuria a Juliei cei sburdaltice si arogante, pornira catra capital'a cea plina de placeri a Franciei. Inainte de caletoria se 'ncercá Saint Amand d'a-si aliná in câtu-va mustrarea de cugetu, ingrigindu-se d'unu postu mai bunu si mai suportabilu pentru Weber; de ora-ce Mecheln atátu pentru elu, câtu si pentru Lucilla si parentii ei, nu potea fi unu asiedimentu placutu, si totu odata si-ascunse influinti'a sa, ca nu cumva sê vatemé delicateti'a betranului Weber.

Tempulu trecea. Erá unu anu de candu se asiedia famili'a Lucillei in locuinti'a cea nóua, candu Dumouriez descalecà cu armat'a sa in Normandia.

Dar cum si-a petrecutu Lucilla tempulu in decursu d'unu anu? io am fostu dîsu câ ea erà energica si delicata, inse neci de cum debila. Din calatori'a ei la Cologne se potea vedé — care o facù in etate de 17 ani — câ avea o natura totu asié de tare, pe câtu i erà amorea de devotata. In sacrificiulu seu si avea respalata. Ea credea pe Saint Amand a fi fericitu si neci de cum nu se supunea egoismului dorerilor. Ea-si consacrà tota vieti'a sa spre 'nplinirea detoriei sale si de a poté fi spre mangaiarea si bucuri'a parintilor, câ-ci ea li erà totu. Numai chiaru odata au auditu de la o amica sciri despre Julia: ea se aflá voiosa, admirata si adorata in Paris. Despre Saint Amand nu sciea nimica.

Noi uitasemu a aminti câ simpl'a nostra naratiune se datéza de la inceputulu revolutiunei francesci.

Poporulu din Normandia totu se declarà pentru Dumouriez, numai cetatea in care erà famili'a de Weber se mai opunea inca. Cetatea dupa o bataia sangerósa fu luata cu asaltu si trupele triumfatóre se versara pe stradele cetátii. Cas'a lui Weber furmicá de soldati brutali si bétii, dintre cari unulu torturá pe Lucilla, ce tota tremurá de frica; indesiertu se rogá si strigá . . . de odata numai, la strigatulu soldatiloru ce stá afara 'n ordine, intra capitanulu. Impertinentulu, care fu lovitu de o mana puternica, picà fara simtîre la piciórele Lucillei. Pe langa totu aspectulu celu spaimentatoriu numai de o clipéla avea lipsa Lucilla, ca sê pota recunosce in mantuitoriulu ei pe Saint Amand.

Cas'a se goli n'tr'unu momentu si la tóte intrárele se pusera posturi. Ne n'treruptu se audiá strigári,

injuraturi, sunete d' arme si cutremuru de tunuri; dar' Lucilla nu sciá de nimicu, ea erá in bratiile aceluia, pe care neci odata nu-l'ar' fi lasatu.

Saint Amand si-luá cartiru in cas'a lui Weber, numai ca sê-si póta aperá amicii, si asié inca mai siediu doue dñle sub unu acoperementu cu Lucilla.

Elu nu vorbiá pré bucurosu de Julia si si la intrebâriile cele discrete, ce le facea Lucilla despre starea Juliei i respundea cu recéla; din contra inse se dechiará cu entusiasm si cu tota placerea despre pusetiunea cea noua ce si-au alesu.

(Finea va urmá.)

„Romanische Poeten.“

I.

Sub acestu titulu dlu Ludovicu A. Staufe, profesorul la gimnasiulu rom.-catolicu din Brasiovu, ni dede in anulu trecutulu o colectiune de poesii romane traduse in limb'a germana.

Mi-va concede ori-cine, cá nu este usioru, ba este chiar' unu lucru ingratu, a-si dá unu romanu parerea despre lucruri romane imbracate in vestminte straine. Déca pe Stefanu séu pe Mihaiu l'amu vedé strinsu in fracu, turnuratu cu cilindru, la gñtu cu guleru ascutñtu, pe nasu calariti nesce ochilari séu o lorneta, trasu in manusi sticlitiose si cu cipici de lacu: ei nu aru mai fi atunci Stefanu séu Mihaiu, ci din contra s'ar' risipi din giurulu lor totu nimbulu de eroi si óre-cum de semidiei, cu care i-a invelitu traditiunea si fantasi'a poporului.

Totu astu-felu trebuie sê apara ori-si-cui operele literaturii sale natiunali, cetindu-le traduse in limba straina, si acést'a cu atátu mai tare, pe cátu sunt de mai iubite si mai clasice. — Ori-cátu de frumoasa este Eneid'a lui Virgiliu in celebr'a traductiune francesa de Delille, séu in cea italiana de Anibalu Caro, totusi ea, chiar' si numai inaintea unui bunu latinu de adi, nu mai este divinulu originalu, ce se vérsa linu, dar' cu putere, ca riulu celu santu, ca Nilulu, inflatu de ploie calde. Dar' apoi ce aru fi aceste traductiuni inaintea unui latinu din etatea de auru séu de argintu?

Pentru aceea ca sê nu fiu nedreptu neci cu traducatoriulu dar' neci cu geniulu limbei romane, mi-permitu a trage in scurtu o paralela intre naturele acestor doue limbi; apoi a precisá ore-cari principie si reguli, din care sê purcedu si pe care sê me basezu in apretierea acestei traductiuni. Limb'a romana este o perpetua armonia: are sunete varie, dulci si topite, modulatiune plina si gratiósá, gradatiuni séu nuantie fine, forme abundante d'o rara precisiune si regularitate, din cari numai forte pucine sunt straine de poesía. Aceste calitáti punu limb'a romana pe o linia cu cele mai apte pentru poesía. Sub man'a maestra,

sub radiele geniului, ea impreuna grati'a si profumulu imbetatoriu alu limbei italiene cu grandorea blanda si timbrulu virilu alu celei spaniole. Afara de acestea, tiesetur'a ei este strinsu logica, cá-ci ea numesce, apoi caracteriséza lucrulu, determina relatiunea subjectului, apoi adauge objectulu; in urma ea este analitica.

Facia cu aceste calitáti ale limbei romane, aflámu limb'a germana cu totulu straina. Sunete siueratóre, ascutñte, late, tempite si oscitante; tiesetura aspra, tropotitóre, cum asi díce; — pe langa acestea o multime de cuvinte nerimabile, de rime lacse, chiar' numai aparinte si unisilabe: — tote acestea facu limb'a germana ingrata in poesía. Acést'a au recunoscut'o cei mai celebri clasici ai lor. Au mai recunoscutu si aceea, cá este nelogica in tiesetura, pentru-cá caracteriséza, apoi numesce objectulu, er' relatiunea intre subjectu si objectu o determina numai in urma. In fine mai este si sintetica.

Din acestea se vede, cá geniulu limbei germane este absolutu contrariu limbei romane. Pentru aceea dara nu trebuie sê judecámu un'a dupa alt'a, ci pe fiecare de sine, independente.

D' aici inse nu urméza, cá traductiunea presinte sê o judecu numai ca germana, si nu in strinsa legatura cu originalulu romanu, nu, neci decumu, — fora trebuie sê precisezu relatiunea traductiunii la originalu, séu adeca regul'a, la care are de a se supune si traductiunea si eu in apretierea ei.

Care a fostu scopulu traducatoriului in acést'a traducere? Neci mai multu, neci mai pucinu, fara a face cunoscuta lumei mari, si in particularu germanilor, poesía romana in tóte formele si cu totu spiritulu ei originalu.

Dar' cum se póte face acést'a prin traductiune?

Unu poetu lu-póti traduce esprimendu numai fondulu ideilor sale; dar' pentru d'a-lu face bine-cunoscutu, pentru d'a dá o idea justa despre limb'a si spiritulu lui, nu este destulu a traduce numai ideile lui, dar' trebuie traduse si tote celelalte accidentie. Déca poetulu a folositu o metafora, nu trebuie inlocata cu alt'a; déca s'a servitu de unu cuventu, care in limb'a lui este de diosu, si in limb'a cealalta trebuie tradusu cu unulu asemene. Va sê dica: unu tablou din care trebuie copiate esactu ordinele, atitudinile, colorile, defectele si frumsetiele. Cá-ci altu-felu traducatoriulu dá publiculu opulu seu propriu sub pretestu séu firma de traductiune. — Astu-felu pretinde chiar' si Voltaire.*)

Dupa aceste reguli voiu apretia dara traductiunea presinte. — Va intielege inse ori cine, cá numai piesele cele mai insemnate le voiu tractá, cá-ci la din contra ar' trebui sê scriu unu volumu grosu.

Arone Densusianu.

*) In prefaci'a dela traducerea lui „Juliu Cesare“ din Shakespeare.

Ce e nou ?

** (Asociatiunea din Aradu) a recursu la locurile mai innalte, pentru ca sê pota tiené adunâriile sale generale pe fie-care anu in altu orasiu. Cu cea mai adanca dorere audîmu, câ acêsta cerere i s'a denegatu.

** (Carolul I) la 22 maiu dupa médiadi la patru ore a intratu in capital'a Romaniei, intre salvele tunurilor si sunetulu clopotelor. Ne-amu ingrigitu, ca câtu mai curend sê potem publicá portretulu noului domnitoriu alu fratilor de peste Carpati.

** (Tenerimea romana din Pesta) va arangiá dfilele urmatore unu maialu, la care vor fi invitati toti intieligintii din Buda-Pesta. Maialulu erá sê se tienia in a dou'a di de Rusalii, dar fiindu câ p'aice acuma e atâtu de frigu, in câtu in fie-care nópte inghiatia, — credem câ se va tiené mai tardîoru.

** (Ministeriulu din Romania) s'a compusu de nou asié: presiedintele ministeriului si ministrulu de interne Lascaru Catargiu, alu lucrârilor publice Demetriu Sturza, de resbelu generalulu Ghica, alu esternelor Mavrogheni, alu cultelor Rosetti, de justitia Cantacuzinu, de finanie D. Brateanu.

** (Din Beusiu ni se scrie,) câ societatea de lectura a tenerimei romane de acolo nu pré propasiesce, in doue luni de dfile nu s'a tienutu neci o siedintia. Totu de acolo primimu scirea, câ dlu Nicolau Zsiga a cumperatu din spesele proprie o cruce frumósa pentru beseric'a gr. or. din Beusiu, care se asiediá cu solenitate in verfulu turnulu besericeii numite.

** (La diel'a Ungariei) dintre deputatii romani din Ardealu a mai vinitu dlu Ilie Macelariu. Pan' acuma cu Hosszu impreuna sunt patru de toti.

** (Din Banatu) primiramu o scrisore in care ni se scrie, câ pe acolo aflara cu multa parere de reu, cumca celu mai mare filologu romanu alu Banatulu dlu Simeonu Manguuca nu fu chiamatu la societatea literaria din Bucuresci. Intru adeveru delaturarea dlui Manguuca si a altora si numirea unora, carii altfelu se bucura de stima publica, dar pe terenulu limbisticu n'au lucratu nimica, — ne face a crede, câ la numirea membrilor de felu nu s'a luat in consideratiune studiulu filologicu.

** (Redactorulu acestei foi) róga pe toti domnii aceia cari au adunatu prenumeranti la poesiile sale, ca sê binevoiésca a-i tramite côlele de subscriere, câ-ci opulu acuma e sub tipariu, si va esî in lun'a vinitóre.

** (Necrologu.) Dionisiu Popescu paroculu Jabariului, Vasiliu Popescu capelanu castrensu, si Iosifu Popescu advocatu in Romania, fratii demnulu archimandritu repausatu Patriciu Popescu cu anima infranta in sciintiedia repausarea unicului fu a paroculu din Jabaru — Porfiriu Popescu, studinte in clas'a 7. gimn. din Pesta, tenerulu de cea mai buna sperantia, intempalata in 21 maiu in anulu 19-le alu etatei sale. Lugosiu 22 maiu. Fia-i tiorin'a usióra!

** (In nrulu vintoriu) vomu publicá portretulu si biografi'a marelui filologu repausatu Arone Pumnulu.

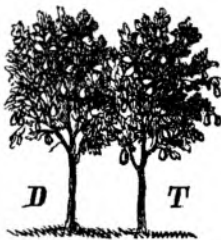
Literatura si arte.

** (Din Oradea-mare) primimu scirea, câ Societatea de leptura a tenerimei romane de acolo, inca in decursulu acestui anu va da sub tipariu tomulu alu doile din „Diorile Bihorului.“ Numit'a societatea totodata decise a tramite din cand in cand unele din opurile sale mai succese spre a se publicá in fói'a nóstra.

** (A esitu de sub tipariu:) „Carte de rogatiuni si cantári pentru pietatea poporului, — de unu preotu.“ Pretiulu 20 cr. se póte trage de la autoriulu, preotu in Portelek per. N. Károly.

** (La nrulu trecutu alaturaramu) cól'a de prenumeratiune la opurile musicale de d. Sipos, intre cari se afla si rapsodi'a romana, carea facu sensatiune fórté placuta in concertulu de asta-érna a tenerimei romane de aici. Rocomendámu acestu opu atentiunei on. publicu.

R E B U S.

éca éca éca

éca éca éca

éca éca éca

éca ulu éca

éca éca éca

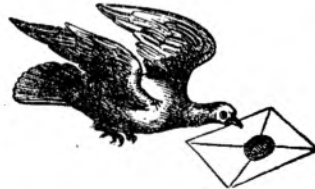
éca éca éca

.FERI
si
aaaa!

Deslegarca gâciturii numerice din nr. 12: „Vicentiu Babesiu.“ Deslegare buna primiramu de la dómnele si domnisiórele: Emilia Cadariu, Aurelia Olariu, Ludovica Stoianu, Luisa Traila, Teresia Jianu, Fani G. Popoviciu, Veronica Paladi n. Buteanu, Anastasia Moldovanu, — si de la domni: Simeonu Moldovanu, Antoniu Vasii, Georgiu Lorintiu, Ioane Chigsia, Artemiu Alexi.

Deslegarea gâciturci din nr. 11. ni-a mai tramis'o domn'a Amalia Moldovanu.

POST'A REDACTIUNEI.

Roma. Dlu N. P. Tramite-ni-le câtu mai curendu, le vomu primí cu multa bucuria

× Liege. Dlu H. Gr. N'ati primitu epistol'a nostra? Ve rogamu pentru cele amintite acolo si pentru nesce poeii.

Beusiu, M. P. In treb'a acea nu-ti potemu da respunsu positivu, ca-ci acuma suntem de ajunsu, de cumva inse va fi lipsa, pré bucurosu.

„Sigilulu negru“ va esî, hor'a acea nu mai are intesuru acuma, de ce nu ni o-ati tramisu mai demultu?

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**

S'a tiparitu in Pest'a 1866. prin Alexandru Kocsi (in tipografi'a lui Erkövi, Galgöczy si Kocsi.) Piat'a de pesci Nr. 9.